

Аналіз викладеного та опрацьованого матеріалу дає всі підстави для визначення поняття принципів (засад) кримінального судочинства таким чином: це закріплені у законі основоположні правові ідеї, що регулюють суспільні відносини, які виникають з моменту внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань і закінчуються виконанням судових рішень, що діючи системно відповідають реаліям сьогодення, характеризуються універсальністю та непорушністю, визначають векторну направленість, форму та зміст кримінального судочинства з метою захисту прав, свобод та законних інтересів його суб'єктів для досягнення завдань, поставлених перед кримінальним судочинством.

Слід підкреслити, що принципи кримінального процесу України є єдиною, цілісною та розвиваючою системою, що має свою конкретизацію в досудовому розслідуванні, суді першої інстанції, в апеляційному та касаційному провадженнях.

БОЙКО І. І.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри кримінального процесу

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПРИМУС В ПРОЦЕДУРІ ЕКСТРАДИЦІЇ: ПИТАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Ефективне виконання завдань кримінального провадження, як правило, забезпечується заходами кримінального процесуального примусу. Важливим засобом реалізації таких завдань, а також принципу найтіснішого співробітництва між державами є екстрадиція (видача осіб), примус в контексті застосування якого також є необхідним. Слід зазначити, що в науці кримінального процесу серед науковців існує дискусія як щодо цього поняття, так і відносно визначення системи заходів примусу. Так, Зінатуллін кримінально-процесуальний примус визначає як метод державного впливу, що проявляється в правових обмеженнях особистісного, майнового та організаційного характеру учасників кримінально-процесуальної діяльності внаслідок застосування до них, за наявності передбачених законом підстав, процесуально-правових засобів [1, с. 11]. Оскільки кримінально-процесуальний примус є різновидом державного примусу, виділяються низка його характерних ознак: 1) застосування тільки у сфері кримінального провадження; 2) наявність конкретної мети – забезпечення безперешкодного, поступального руху кримінального провадження, попередження або

припинення порушення законодавчих приписів з боку учасників кримінального провадження; 3) застосування компетентними державними органами та службовими особами, які ведуть кримінальне провадження, а у випадках, передбачених законодавством — й учасниками кримінального провадження й окремими фізичними особами; 4) здійснюється незалежно від волі та бажання осіб, щодо яких допускається його застосування; 5) має характер особистого, майнового та організаційного обмеження прав і свобод особи; 6) особи, до яких він може бути застосований, підстави, умови, межі та порядок його застосування регламентовані кримінальним процесуальним законом; 7) законність та обґрунтованість його застосування забезпечується системою процесуальних гарантій прав учасників кримінального провадження та судовим контролем [2, с. 232].

Зважаючи на те, що поняття і системи кримінального процесуального примусу Кримінальний процесуальний кодекс України (далі — КПК) не містить, а визначає систему «заходів забезпечення кримінального провадження» (ст. 131 КПК), в науці існує дискусія й щодо співвідношення таких понять. Не вдаючись до детального аналізу останніх, необхідно зазначити, що вони не є тотожними. Заходи кримінального процесуального примусу, окрім тих, що передбачені вищевказаною статтею, охоплюють й інші процесуальні заходи, оскільки примусовий характер властивий, зокрема, слідчим діям [3]. Механізм правового регулювання екстрадиції, а також допустимості й законності застосування кримінального процесуального примусу у зв'язку із його реалізацією включає як міжнародні, так і національні засоби правового впливу, що підтверджує комплексність даної правової конструкції.

Основу такого правового регулювання складає, беззаперечно, Конституція України, яка містить норми, які мають спрямовуючий характер в цьому механізмі. Зокрема, мова йде про ст. ст. 8, 9, 18, 29.

Відповідно до ст. 19 Закону України «Про міжнародні договори України», чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства. Крім того, міжнародний договір, який набрав чинності у встановленому порядку, якщо ним встановлено інші правила, ніж передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору. Аналогічні положення містять у ч. 2 ст. 1 КПК України, відповідно до якої, міжнародний договір визнається джерелом кримінального процесуального права і вповноцінно використовується у регулюванні питань, пов'язаних із здійсненням міжнародного співробітництва. Міжнародні договори можуть мати універсальний характер і стосуватися питань встановлення і забезпечення основних прав і свобод (Конвенція про захист прав і основоположних свобод 1959 р., окремі положення Протоколів до неї (Протоколи № 4, № 7, № 9, № 11); регулювати боротьбу з окремими видами кримінальних правопорушень (Конвенція про боротьбу з корупцією 1999 р.,

Конвенція ООН проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин 1988 р.); визначати процедуру співробітництва у різних процесуальних формах (Конвенція про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах 1993 р.) або встановлювати процесуальний порядок реалізації інституту видачі диференційовано (Європейська конвенція про видачу правопорушників 1957 р., Додатковий і Другий додатковий протоколи до неї, а також низка двосторонніх договорів, наприклад, Договір між Україною і Республікою Панама про видачу правопорушників 2003 р. тощо). Важливе значення у правозастосовній діяльності щодо недопущення порушення допустимих випадків застосування процесуального примусу має судово-практика ЄСПЛ, як правило, пов'язана із порушенням ст. ст. 3, 5, 6 КЗПЛ при вирішенні національними судами питань щодо екстрадиції («Солдатенко проти України», «Новік проти України», «Світлорусов проти України», «Байсаков та інші проти України» та ін.).

Матеріально-правову основу реалізації інституту видачі закладено ст. 10 Кримінального кодексу України, процесуальний порядок – безпосередньо Главою 44 КПК України. Відповідно до положень КПК, враховуючи теоретико-правові ознаки кримінального процесуального примусу, останній в екстрадиційному процесі проявляється: в затриманні особи, яка розшукується компетентними органами іноземної держави; тимчасовому та екстрадиційному арештах, а також будь-яких запобіжних заходах (передбачених Главою 18 КПК), не пов'язаних із триманням під вартою, для забезпечення видачі особи, а також процесуальних дій, спрямованих на фактичну, примусову передачу особи, щодо якої прийнято рішення про видачу центральним (уповноваженим) органом України.

Таким чином, на сьогодні в Україні наявна нормативно-правова основа застосування кримінального процесуального примусу при здійсненні процедури екстрадиції, однак механізм регламентування окремими нормативно-правовими актами потребує детального аналізу та доопрацювання, оскільки ця процедура іноді є суперечливою і викликає проблеми у правозастосовній діяльності.

Список використаної літератури:

1. Зинатуллин З.З. Уголовно-процессуальное принуждение и его эффективность (Вопросы теории и практики) / З.З. Зинатуллин. — Казань : Изд-во Казанского ун-та, 1981. — 136 с.
2. Фірман О.В. Заходи забезпечення кримінального провадження та їх класифікація / О.В. Фірман / Юридичний науковий електронний журнал № 6, 2014. [Електронний ресурс]. — Режим доступу — /: http://lsej.org.ua/6_2014/65.pdf
3. Никоненко М.Я. Види заходів забезпечення кримінального провадження та їх місце і роль у процесі доказування / М.Я. Никоненко [Електронний ресурс]. — Режим доступу <http://kia.court.gov.ua/sud2690/1j/4q/121408>